QORTI ĊIVILI PRIM'AWLA

ONOR. IMĦALLEF TONI ABELA LL.D.

Seduta ta' nhar il-Ħamis, 16 ta' Novembru, 2023

Numru

Rikors Numru 353/20TA

Michael Vella (K.I. nru. 0069275(M)) flimkien ma' martu Michelle Vella (K.I. nru. 006582(M)), a nom u in rappreżentanza ta' ibnu minorenni Jean Claude Vella (K.I. nru. 0256704(L)) u b'digriet tas-26 ta' Ġunju, 2023 Jean Claude Vella qed jassumi l-atti f'ismu proprju stante li sar maġġorenni

vs

Marjan Lee Pantalleresco (K.I. nru. 349098 (M) u Frances Pantalleresco (K.I. nru. 707155(M))

Il-Qorti:

Rat ir-rikors ġuramentat tas-26 ta' Mejju 2020 ta' Michael u martu Michelle Vella għan-nom u in rappresentanza ta' binhom minuri Jean Claude Vella u dan tal-aħħar assuma l-atti peress li sar maġġorenni (l-Attur) li permezz tiegħu ippremetta u talab is-segwenti:

"<u>Dikjarazzjoni tal-Oġġett tal-Kawża</u>

1. Nhar l-20 ta' Awwissu 2018, ġewwa Bormla, Malta, Jean Claude Vella ġie aggredit minn kelb tar-razza *American Pitbull*, liema kelb,

dakinhar tal-akkadut kien fil-pussess assolut tal-intimati – Dok.'A', Dok.'B', Dok. 'Ċ'.

2. Tali agressjoni seħħet unikament 'l għaliex l-intimati, jew min minnhom, b'nuqqas ta' ħsieb, bi traskuraġni u/jew b'nuqqas ta' tħaris tal-liġi ppermettew li l-kelb imsemmi jiġġerra f'post pubbliku mingħajr id-debitu eżerċizzju ta' kontroll fuq l-istess.

3. Fil-fatt, ai termini ta' sentenza datata 11 ta' Lulju 2019, il-Qorti tal-Maġistrati (Malta) bħala Qorti ta' Ġudikatura Kriminali, sabet lill-intimati ħatja tal-akkużi hemm dedotti kontra tagħhom – Dok. 'D'. Din is-sentenza llum għaddiet in ġudikat.

4. Per konsegwenza ta' din l-agressjoni, u wara d-debiti aċċertamenti mediċi, irriżulta illi l-esponenti Jean Claude Vella sofra ġrieħi ta' natura gravi, u permanenti fuq il-persuna tiegħu, liema grieħi wasslu għal debilita' permanenti – Dok. 'E, Dok. 'F', Dok. 'G'.

5. Għaldaqstant per konsegwenza ta' din l-agressjoni Jean Claude Vella sofra danni konsistenti fi spejjeż inkorsi kaġun tal-inċident datat 20 ta' Awwissu 2018 (*damnum emergens*), u danni konsistenti fi ħsara morali u psikoloġika, debilita' psikjatrika u permanenti fis-saħħa mentali tiegħu, u kif ukoll f'debilita' funzjonali u permanenti fil-persuna tiegħu, u konsegwentement telf ta' qliegħ (*lucrum cessans*).

6. L-intimati, interpellati permezz ta' ittra ġudizzjarja daata 6 ta' Settembru 2018 sabiex jersqu għal-likwidazzjoni u l-ħlas ta' danni sofferti mir-rikorrenti, baqgħu għal kollox inadempjenti – Dok. 'H'.

7. Ir-rikorrenti jafu personalment b'dawn il-fatti kollha.

<u>Raġuni tat-Talba</u>

1. Għalhekk kellhom jiġu stitwiti dawn il-proċeduri.

<u>Talbiet</u>:

Jgħidu għalhekk l-intimati, 'l għaliex din l-Onorabbli Qorti m'għandhiex, prevja kwalunkwe dikjarazzjoni neċessarja u opportuna:

1. Tiddikjara u tiddeċiedi illi l-intimati jew min minnhom huma responsabbli għad-danni u spejjeż sofferti mir-rikorrenti kif fuq spjegat, konsegwenza tal-agressjoni li seħħet nhar l-20 ta' Awwissu 2018.

2. Tillikwida, okkorrendo permezz ta' periti *nominandi*, id-danni u l-ispejjeż sofferti mir-rikorrenti, konsistenti dawn id-danni fi spejjeż inkorsi kaġun tal-agressjoni datata 20 ta' Awwissu 2018, u danni konsistenti fi ħsara morali u psikoloġika, debilita' psikjatrika u

permanenti fil-persuna tal-istess Jean Claude Vella, u konsegwentement telf ta' qliegħ.

3. Tikkundanna lill-intimati jew min minnhom iħallsu lir-rikorrenti d-danni u l-ispejjeż hekk likwidati u dan flimkien ma' l-imgħaxijiet dekoribli mid-data tan-notifika tal-ittra ġudizzjarja li preċediet dawn il-proċeduri.

Bl-ispejjeż kontra l-intimati, inklużi dawk tal-ittra ġudizzjarja datata 6 ta' Settembru 2018, li jinsabu minn issa nġunti għas-subizzjoni."

Rat ir-risposta ġuramentata ta' Marjan Lee Pantalleresco (il-Konvenut) tal-24 ta' Lulju 2020 li permezz tagħha wieġeb u eċċepixxa s-segwenti:

"1) Illi preliminarjament il-konvenut ma huwiex il-leġittimu kontradittur stante illi l-kelb ma kienx irreġistrat fuqu u aktar minn hekk ma kienx hu illi ħalla b'xi mod il-kelb jiġri barra fil-viċinanzi tal-fond fejn jirrisjedi.

2) Illi r-rapport li sar mal-pulizija eżekuttiva, b'mod partikolari ma' PS931, Carmel Zarb fl-għassa ta' Bormla rigward l-inċident, u kif preżentat mar-rikors promotur ta' din il-kawża, qiegħed jirreferi għal xi wħud minn nies b'mod skorrett.

3) Illi subordinatament u mingħajr ebda preġudizzju l-konvenut ma kkawża l-ebda danni lill-attur.

4) Illi subordinatament u mingħajr preġudizzju jekk jirriżulta li l-attur sofra xi danni, dawn seħħew minħabba aġir ta' l-istess attur u l-konvenut għamel dak kollu meħtieġ biex l-imsemmija danni jiġu evitati.

5) Illi bla preġudizzju għall-premess, il-konvenut ma kienx responsabbli għall-inċident stradali de quo u għalhekk ma kkaġuna ebda danni lill-attur;

6) Illi bla preġudizzju għall-premess u fi kwalunkwe każ, il-quantum tad-danni pretiż mill-atturi huwa kontestat għaliex huwa eċċessiv u ma jirrispekkjax id-danni li attwalment, realment u materjalment kienu mġarra mill-atturi bħala konsegwenza tal-inċident in eżami;

7) Illi in vista tal-premess, il-konvenut m'għandux ibgħati spejjeż ġudizzjarji;

8) Illi l-konvenut jirreferi ukoll għall-fatt li matul il-proċeduri quddiem il-qrati tal-maġistrati, il-provi nbidlu diversi drabi.

9) Illi l-konvenut jagħmel riferenza għall-ittra uffiċċjali kif annessa mar-rikors promotur li hija nieqsa minn formalitajiet li huma rikjesti mil-Liġi bħal data u l-fatt illi mhix kopja legali.

10) Illi l-istess imsemmija ittra uffiċjali, sa llum il-ġurnata l-konvenut għadu ma ġiex notifikat biha.

11) Illi l-istess ittra ġudizzjarja qegħda tiġi preżentata kontestwalment mar-rikors ta' din il-kawża;

12) Illi għalkemm ġew ppreżentati ritratti tal-ġrieħi kif ukoll rapporti mediċi tal-istess ġrieħi imġarrbin mill-minuri Jean Claude Vella, ma ġiex determinat il-persentaġġ ta' diżabilita li setgħa sofra l-istess minuri.

13) Illi l-konvenut jitlob lil din l-Onorabbli Qorti li tieħu in konsiderazzjoni, filwaqt li jirreferi għal case summary maħruġ mill-konsulent Mr. Joseph Briffa, illi ma nstab ebda dannu fil-muskoli, tendini u kif ukoll fin-nervituri.

14) Illi l-konvenut jirreferi għall-fatt illi d-danni sofferti mill-minuri sovra ċitat Jean Claude Vella huma kollha estetiċi.

15) Illi l-konvenut jirreferi ukoll għall-fatt li kif gia irritenew il-kelb qatt ma wera natura aggressiva u dan ġie kkonfermat mill-veterinarju Dr. Luke Verzin li wara l-eżaminazzjoni tal-kelb ikkonkluda li dak li ġie mistqarr mill-konvenut kienu minnu u oltre minn hekk il-kelb deher beżgħan.

16) Illi l-konvenut jitlob lil din l-Onorabbli Qorti, sabiex rigward l-inċident da parti tal-atturi jixhed biss il-vittma Jean Claude Vella hekk kif hu biss kien preżenti u jista' jirrimarka x'ġara.

17) Illi subordinatament u mingħajr ebda preġudizzju it-talba attriċi hija eċċessiva.

18) Salv eċċezzjonijiet ulterjuri hekk kif permessi mil-liġi."

Rat li Frances Pantalleresco (il-Konvenuta) minkejja debitament notifikata kif trid il-liġi baqgħet ma għamlet ebda risposta ġuramentata u għalhekk waqgħet fi stat ta' kontumaċja.

Rat l-atti u dokumenti kollha fil-Kawża.

Semgħet ix-xhieda tal-partijiet imressqa fil-perkors ta' dawn il-proċeduri.

Rat in-noti ta' osservazzjonijiet.

Rat li l-Kawża tħalliet għal-lum għas-Sentenza.

Punti ta' fatti

1. Fl-20 ta' Awwissu 2018 ġewwa Bormla Malta Jean Claude Vella, l-Attur, mar ma' missieru l-ħanut ta' Pasticceria. F'ħin minnhom waqt li l-Attur kien qed jarmi xi kaxxi tal-kartun ftit 'l bogħod mill-ħanut ta' missieru, kelb deskritt tar-razza pit bull attakka lill-Attur.

2. Kif anke jirrisulta mir-ritratti esebiti, l-Attur sofra għadd ta' ġrieħi f'saqajh (a' fol 8 sa 11). Bħala fatt fuq il-post kien hemm il-konvenuta li anke bdiet issejjaħ lil dan il-kelb li jidher li ma kienx fuq ċinga.

3. Il-konvenuta tgħix ftit il-bogħod mill-ħanut ta' missier l-Attur u magħha joqgħod binha l-konvenut l-ieħor li jingħad li kien sid dan il-kelb. Il-konvenut jgħid li l-inċident seħħ qabel ma wasal id-dar għall-ħabta tas-6.30am u għalhekk hu ma kellu ebda kontroll fuq dan il-kelb. Saħansitra meta kien daħal jorqod wara lejl barra, meta ommu marret biex tkellmu dwar x'ġara qalilha tħallih għax kien għajjien mejjet.

4. B'konsegwenza ta' dan l-inċident l-Attur jgħid li soffra danni ta' natura permanenti u għalhekk permezz ta' din il-Kawża qiegħed ifittex għad-danni.

Punti ta' Liġi

5. L-artikolu prinċipali li jiddisponi dwar danni kawżati minn annimali huwa l-artikolu 1040 tal-Kodiċi Ċivili li jiddisponi hekk:

"*Is-sid ta' annimal, jew il-persuna li tagħmel użu minn annimal għaż-żmien li tagħmel użu minnu, iwieġbu għall-ħsara li dak l-annimal jikkaġuna, sew jekk ikun jinsab taħt idejhom kemm jekk ikun intilef jew ħarab*".

6. Il-Qorti rriċerkat xi jgħidu s-Sentenzi u l-awturi dwar dawn ix-xorta ta' danni u fost dak kollu li ntqal iltaqgħet ma dan it-tagħlim li fil-fehma tagħha jiġbor fih is-sustanza ta' dak li trid il-liġi:

"*Perche su abbia responsabbilita' del propietario di un in essere, cioe' e' al fatto non si deve aver riguardo al condotta del annimale, ma al fatto materiale da esso posto in essere, cioe' al fatto che l'incidente sia avvenuto a causa dell'animale, indipendentemente dalla sua condotta. In tal caso, a carico del propietario sussiste una presunzione di copla, per scagionarsi dalla quale non e' sufficienete la prova di aver usato la commune diligenza nella custodia dell animale, ma occorre la prova del caso fortuito, cio' che il danno sia stato prodotto dall'animale per cause estranee non imputabili al propietario*" (Ara **G. Pescatore u C Ruperto, Codice Civile annotato, Ed Guiffre', 19678, pg 2030** (Emfażi tal-Qorti).

7. Imma l-kwistjoni ma hiex regolata biss mill-kodiċi Ċivili iżda anke mill-A/L 312.01. Pero' dwar x'jiddisponi dan l-Avviż Legali aktar 'l quddiem f'din is-Sentenza.

Konsiderazzjonijiet

8. Kif dejjem jiġri f'kawżi bħal dwar danni naxxenti ex-kontrattwalment fil-każ ta' azzjonijiet akwiljani jew kważi akwiljani, qabel ma jiġu

kkonsidrati d-danni, il-Qorti għandha l-ewwel tiddeċiedi dwar ir-responsabbilita'. F'każ li ma hemmx responsabbilita, allura kollox jieqaf hawn u ma hemmx ħtieġa tal-likwidazzjoni tad-danni.

Responsabbilita'

9. Minn dak li kkunsidrat il-Qorti fid-dawl tal-provi prodotti, din il-Qorti ma għandha ebda diffikulta' biex tgħid li l-konvenuti flimkien għandhom iwieġbu għal dak li soffra l-Attur.

10. Jibda jingħad li jirrisulta li l-Attur qal hekk:

"*Jiena tfajt il-kaxxa u kien hawn li kien gie 'rakant ghalija u beda jnejjeb ghalija. F'daqqa wahdu rajtu quddiemi, fejn ma 'ccaqlaqtx imma bdejt nghajjat lill-missieri u kien hawn li hatafli saqajha (recte saqajja) 'l leminija, tajt (recte taht) l-irkoppa. Il-kelb imbaghad waqqani mal-art u dar ghas-sieq ix-xellugija u kien hawn li jiena zidt fl-ghajjat u l-kelb beda jifferocja aktar u kien hawn li qabad iqattani u kompla sakemm telaqni. Imbagha giet sidhu, mara, fejn qbadtha mill-flokk tac-cingi u ftit wara nara lil missieri u ntlift minn sensija".* (rapport tal-Pulizija a' fol 13).

11. Dan jixhed ukoll li "*Kif poggejt il-kaxxa fethitlu sidu … dort u sibt lil kelb inejjeb ghalija*". Fix-xhieda tiegħu jikkonferma l-verżjoni li ta lill-Pulizija fuq imsemmija (a' fol 59 tergo). Għalkemm, f'mument minnhom il-konvenuta bħal donnha tat x'jifhem lill-Pulizija li ma kienx il-kelb tagħhom li attakka lill-Attur, mill-assjem tal-provi fil-kuntest tal-akkadut, din il-Qorti hija moralment konvinta, li dak li ġara kien li l-konvenuta li ħarġet lill-kelb

mingħajr ċinga u sarima. Li kienet toħroġ lil dan il-kelb mingħajr ċinga, jidher li kienet ħaġa abitwali anke jekk skont il-konvenut kien hemm ċinga wara l-bieb. Fil-fatt l-istess konvenut jixhed li kien xeba' jgħidilha sabiex il-kelb toħorġu biċ-ċinga. Jew jekk mhux biċ-ċinga bis-sarima milbusa sew (a' fol 71). Minn hawn jemerġi ċar, li din li l-kelb ħareġ mingħajr ċinga ma kienitx okkażjoni ta' darba. L-anqas ma hemm dubbju, li dan il-kelb fil-mument kien taħt il-kustodja tal-konvenuta tant li wara li seħħ l-inċident bdiet tgħajjatlu u ma riedtx imur ħdejha" (a' fol 51).

12. Artikolu 3(1) tal-avviż 312.01 jagħmilha ċara li "*Ebda persuna li jkollha xi kelb taht il-kontroll taghha ma ghandha thalli li dak il-kelb jiggerra u meta dak il-kelb jittiehed f'xi triq, ghandu jinzamm b'cinga:….*

(2) Jekk persuna tkun taf jew tissuspetta li l-kelb li jkun taht il-kontroll taghha huwa temperamentali jew perikoluz jew jista' jwegga' lil xi persuna, dik il-persuna ghandha tara li l-kelb jintlibes sarima f'kull hin f'kull post pubbliku".

13. Minn dan il-bran tal-liġi li jikkumplimenta bl-ispeċifiku l-artikolu 1040 tal-Kodiċi Ċivili li jistabilixxi l-prinċipju ġenerali, jagħmilha mandatorja, li kelb, anke meta ma jkunx temperamentali, għandu dejjem jinżamm fuq ċinga. Imma anke kieku ma kienx hemm dan l-avviż legali, is-sens kommun jiddetta li sid tal-animal għandu dejjem jara li dan ma jkunx ta' perikolu għal ħadd ieħor. Dan joħroġ ukoll mill-obbligi ġenerali tal-liġi bis-saħħa tal-artikoli 1030 u 1031 tal-Kodiċi Ċivili.

14. F’dan ir-rigward intqal hekk:

“*Illi, f’dan il-kaz, jidhol l-aspett tar-rabta tal-imharrek mal-incident. Il-ligi taghmilha cara li sid ta’ annimal huwa responsabbli ghall-hsara li dik il-bhima tikkawza lil haddiehor, u din ir-responsabbilta’ tghodd kemm jekk l-annimal ikun taht il-kontroll tas-sid u wkoll jekk ikun jahrab lil sidu. Ghalkemm sid ta’ annimal jitqies responsabbli, tali presunzjoni hija wahda juris tantum, u jehtieg li min igarrab hsara juri li kien l-annimal tal-imharrek li kien il-kawza tal- hsara imgarrba (Ara App. Civ. 10.1.1964 fil-kawza fl-ismijiet Mallia vs Xuereb Montebello (Kollez. Vol: XLVIII.i.20). Izda ladarba din ir-rabta tintwera kif imiss ghas-sudisfazzjon tal-Qorti, ir-responsabbilta’ li titnissel hija wahda assoluta, li taqa’ biss bil-prova li l-fatt sehh minhabba forza magguri jew minhabba l-htija ta’ min ikun garrab il-hsara (Ara P.A. 21.2.1967 fil-kawza fl-ismijiet Scicluna vs Zahra (Kollez. Vol: LI.ii.804). Din il-prova trid issir minn sid l-annimal innifsu* (Ara **Sentenza tal-Prim Awla tal-4 ta’ Marzu 1963 fl-ismijiet Mercieca -vs- Zammit [Kollez. Vol: XLVII.ii.68**.Emfażi tal-Qorti).

15. Tajjeb li jingħad li kwantu jirrigwarda lil sid il-kelb, din is-Sentenza tesprimi l-istess osservazzjonijiet tal-bran ċitat aktar ‘l fuq u cioe’ li r-responsabbilita’ tiegħu hija waħda assoluta u l-uniku difiża li jista’ jkollu huma l-forza maġġuri jew li d-danneġjat ikun ġab is-sitwitazzjoni b’idejh bħal meta jkun nibex lill-annimal jew prova jsawwtu. Issa mill-provi li għandha l-Qorti ma jirrisulta minn imkien li dan il-każ. Il-kovenuta mhux

biss baqgħet kontumaċi iżda l-anqas offriet ix-xhieda tagħha biex tirribatti it-teżi tal-Attur.

16. Dawn l-osservazzjonijiet huma riflessi konstantament fl-ermenawtika lokali tant li fis-**Sentenza tal-Qorti ta' l-Appell fl-ismijiet Rogerson -vs- Dowling (Vol. XIX P.1 p.145)** intqal hekk:

"*Che la disposizzione sopra citata mette a carico del proprietario la responsabilita' dell danno cagionato dell'animale talche egli non ne viene esonerato allegando la mancanza di colpa da parte sua ma vuolsi dimostrare il fortuito o la forza maggiore o fatto colposo di un terzo ovvero di chi a sofferto il danno come causa diretta di questo*."

17. Di piu f'każ simili għal dak li għandha quddiemha din il-Qorti, dawn il-Qrati osservaw li "*l-appellanta setgħet tipprevedi li kelba ta' razza pitbull, di natura perikoluża, imħollija tiġri d-dar bla ċinga jew irbit u mingħajr sarima ma ħalqha, setgħet faċilment taħrab, toħroġ mill-bieb tad-dar u tagħmel tagħmel għal, kif ukoll tagħmel ħsara, lil persuni oħra. Bid-dovut rispett, huwa bil-wisq prevedibbli li jekk kelba bħal dik, li titħalla tiġri liberament mad-dar, malli ssib il-bieb miftuh tkun tista' toħroġ barra. U kif toħroġ mill-bieb ta' barra, jirriżulta li dan il-bieb jagħti mill-ewwel għat-triq pubblika, fejn hemm residenzi oħra u garages fejn imorru u jgħaddu n-nies.*" (Ara **Sentenza tal-5 t'April 2022 fl-ismijiet Il-Pulizija -vs- Ruth Scerri, Qorti tal-Appell Kriminali**).

18. Kien dan kollu li x’aktarx wassal lill-Qorti tal-Maġistrati sabiex korrettement tikkonkludi li Frances Pantellersco messha l-ewwel aċċertat li l-kelb kien fuq iċ-ċinga biex tevita li jaħirbilha kif fil-fatt ġara (a’ fol 22). Issa fil-kamp penali kwantum tal-prova meħtieġa hija ħafna aktar esiġenti, għaliex trid tkun tali li ma tħalli ebda dubbju lil hinn minn dak li tiddetta r-raġuni, mela kemm aktar tista’ tasal għall-istess konklużjoni fil-kamp ċivili li l-Qorti meta l-kwantum tal-prova huwa dak tal-preponderanza tal-fatti u l-bilanċ tal-probabilitajiet (Ara **Sentenza tat-30 ta' Ottubru, 2003, Prim Awla, fl-ismijiet George Bugeja vs Joseph Meilaq**).

19. Għalhekk fid-dawl ta’ dan kollu din il-Qorti l-anqas tista’ ma ssibx lill-konvenuta responsabbli għall-inċident.

20. Il-kwistjoni l-oħra tirrigwarda lill-konvenut l-ieħor. Il-Qorti tibda biex tgħid, li ftit tagħmel differenza jekk dan il-kelb kienx formalment dar fuq isem il-persuna. Li jrid jirrisulta huwa, li l-persuna tkun tassew qed tippresenta lilha nnifisha bħala sid l-annimal. Jibda biex jingħad li in eżami, il-konvenut jammetti li dan il-kelb kien tiegħu u dan jgħidu mingħajr ebda tlaqliq (ara seduta tal-11 ta’ Mejju 2023). Tant kien tiegħu li saħansitra jgħid li jekk joħduhulu jmur jaqbeż.

21. Huwa jiddefendi lilu innifsu bil-fatt li fil-mument li seħħ l-inċident ma kienx id-dar għaliex kien għadu barra. Jgħid saħansitra li ma jafx x’ġara esatt għaliex kien rieqed u meta ommu provat tqajmu biex tgħidlu x’ġara qalilha tħallih jorqod (a’ fol 70 tergo). Iġifieri anke wara li seħħ l-inċident ma tax kas għalkemm kien jaf x’ġara tant li qajmuh il-Pulizija (a’ fol 69

tergo). Pero' jgħid ukoll, li kif diġa' aċċennat, li kien xeba' jgħidilha lil ommu sabiex il-kelb toħorġu biċ-ċinga jekk mhux biċ-ċinga bis-sarima milbusa sew (a' fol 71). B'dan kollu jidher, li ommu qatt ma tat kasu u flok qallha toħorġux aktar saħansitra jipprova jiskuża għemilha meta jgħid li minn mara bħal dik tistenniha, b'referenza għall-eta' tagħha ta' sitta u sittin sena.

22. B'dana kollu, anke kieku ma hemmx dawn il-fatti, minn aspett legali żewġ ċirkostanzi biss jistgħu jeżoneraw lis-sid mir-responsabbilita': il-forza maġġuri jew jekk il-vittma tkun tat okkażjoni għall-inċident. Din il-prova kellhom jagħmluha l-konvenuti u partikularment il-konvenut, għaliex altrimenti r-responsabbilita' tiegħu hija assoluta.

23. Issa kif spjegat fis-**Sentenza fl-ismijiet Annunziato D'Amato et -vs- Joseph Camilleri et, Appell Ċivili tat-3 ta' Marzu 1958**, meta l-att li jikkaġuna d-danni jkun jikkonsisti fil-maneġġ ta' ħaġa perikoluża, ir-responsabilita` ta' min għamel dak l-att hija assoluta bil-konsegwenza li min irid jeħles minn dik ir-responsabilita` hu tenut jipprova, jew il-fatt tat-terz jew il-*vis major.* Li ma kienx hekk, kull sid ta' animal jista' jiskarta milli jkun responsabbli għar-raġuni li meta jseħħ l-inċident dannuż mill-animal hu ma kienx presenti. Dan huwa ben spjegat mill-Awturi u sentenzi fuq imsemmija.

24. Għalhekk huwa ċar li anke l-konvenut għandu jwieġeb għad-danni li sofra l-Attur flimkien mal-konvenuta.

<u>*Danni*</u>

25. Stabbilit li konvenuti għandhom iwieġbu għad-danni li sofra l-Attur, issa jmiss li dawn jiġu likwidati.

26. Fil-liġi tagħna l-likwidazzjoni tad-danni hija regolata bl-artikolu 1045 tal-Kodiċi Ċivili li taqsam id-danni f'żewġ aspetti: id-danni attwali (*damnum emergens*) u t-telf ta' qliegħ futur (*lucrum cessans*).

27. Is-somma tad-danni hi rimessa għall-arbitriju prudenzjali tal-Qorti, fil-limiti stabbiliti mil-liġi permezz tas-sub-inċiż 2 tal-imsemmi artikoli 1045 tal-Kodiċi Ċivili. Speċifikatament, damnum emergens jikkonsisti fit-"*telf effettiv li l-egħmil tagħha jkun ġieb direttament lill-parti li tbati l-ħsara, l-ispejjeż li din il-parti setgħet kellha tagħmel minħabba l-ħsara, it-telf tal-paga jew qligħ ieħor attwali*". Filwaqt li lucrum cessans jikkonsisti fit-"*telf ta' qligħ li tbati 'l quddiem minħabba inkapaċità għal dejjem, totali jew parzjali, li dak l-egħmil seta' jġib.*"

28. Is-somma tad-danni hi rimessa għall-arbitriju prudenzjali tal-Qorti kif fuq ingħad, fil-limiti stabbiliti mil-liġi permezz tas-sub-inċiż 2 tal-imsemmi artikoli 1045 tal-Kodiċi Ċivili:

"*Id-determinazzjoni tal-kwantum tar-riżarċiment hi ċertament fis-sistema legali tagħna ispirata mir-regola stabbilita fl-Artikolu 1045 tal-Kodici Ċivili. Fir-rigward tal-lucrum cessans dan jinvolvi t-telf ta' qliegh futur minħabba l-inkapaċità. Il-liġi mbagħad tħalli fid-diskrezzjoni tal-Qorti biex, valjati ċ-ċirkostanzi tal-każ, ix-xorta u grad ta' l-inkapaċità, u l-kondizzjoni tal-parti*

danneġġjata, tistabbilixxi s-somma riżarċitorja. Innegabilment, però, il-metodu ta' din il-valutazzjoni tad-dannu lill-persuna minn dejjem ikkostitwiet il-problema l-aktar spinuża, kif hekk jirriżulta minn sempliċi raffront tad-diversi deċiżjonijiet in materja." (Ara **Sentenza fl-ismijiet Paul Debono -vs- Malta Drydocks, Qorti Ċivili Prim' Awla, 27 ta' April 2005**).

Damnum Emergens

29. Dwar dan l-aspett ta' danni ma inġiebet ebda prova tant li anke fin-nota ta' osservazzjoniiet tal-Attur, dan il-punt l-anqas ġie trattat. Għalhekk il-Qorti ma hi ser tillikwida ebda danni f'dan ir-rigward.

Lucrum cessans

30. L-awtur taljan Torrenti jsostni li "*la valutazione del danno puo' esser laboriosa; basti pensare alla determinazione del risarcimento dovuto per danni arrecati alla persona. E' giusto per tanto, che al giudice sia attribuito in materia in quanto le parti non riescono a trovare un accordo diretto, un ampio potere equitativo.*" (**Torrente, Manuele Di Diritto Privato 11th Ed, pg 652**).

31. Dan donnu li huwa l-każ fis-sistema ġuridiku tagħna skont il-kriterji ġenerali ffissati bis-subinċiż (2) tal-artikolu 1045 tal-Kodiċi Ċivili. B'danakollu intqal, li fl-istat attwali tal-iżvillupp ġurisprudenzjali tagħna l-ġudikant ma għandux għalfejn jaqa' fuq kriterju ekwittativ ta' arbitrio boni viri, meta bl-għajnuna ta' metodu prattikabbli ġiet mill-Qorti stabbilita

formula dwar kalkolu ta' kumpens jew somma għad-danni sofferti (ara **Sentenza Michael Butler vs Christopher Heard tat-22 ta' Diċembru 1967**). Pero' tajjeb li jingħad li l-prinċipji stabbiliti f'din is-sentenza evolvew maż-żminijiet u ingħataw aktar tifsira u applikazzjoni li tixraq liż-żminijiet.

32. L-ewwel ħaġa li din il-Qorti trid tevalwa huwa l-aspett tal-perċentwalita' ta' diżabilita permanenti sofferta mill-Attur. Ħadd mill-partijiet ma talab il-ħatra ta' tabib espert u l-konvenuti bl-ebda mod ma jidher li kkontestaw dawn ir-rapporti tant li fis-seduta tal-11 ta' Mejju 2023 iddikjaraw li qegħdin jistrieħu fuq l-atti.

33. It-tabib Joseph Briffa, speċjalizzat fil-kirurġija plastika u rikostruttiva, wara eżamina lill-Attur jgħid, li l-uġiegħ ġeneralment jonqos, maż-żmien, pero' jista' jkun hemm xi ftit uġiegħ li jibqa' għal dejjem iva (a' fol 88). Dan it-tabib jirraporta d-diżabilta' permanenti hija dik ta' 9% (a' fol 101). Mentri Dr. Kristina Bettanzana, psikjatra, eżaminat lill-Attur f'Mejju tal-2012 iġifieri ftit anqas minn tlett snin wara l-inċident. Din it-tabiba tat 12% disabilta' permanenti. Meta din il-Qorti qieset il-weighted average ta' dawn iż-żewġ rapport qieset li diżabilita' permanenti ta' 18% tkun ġusta fiċ-ċirkostanzi.

34. It-telf futur jiġi ukoll kalkolat fuq is-salarju jew entrojtu tad-danneġġat. Għal darba oħra ma jidhirx li ġew presentati xi dokumenti dwar il-qliegħ tal-Attur. Pero' tajjeb li jingħad li li meta seħħ l-inċident huwa kellu 14-il sena. L-Attur sar maġġorenni fil-mori ta' din il-Kawża u

dwar l-impieg tiegħu jixhed li llum jaħdem bħala petrol attendant u bil-waqfien ġieli taffettwah (a' fol 63 tergo u a' fol 64). Jaqla' €250 ewro fil-ġimgħa. Il-Qorti issib li dan is-salarju huwa wieħed raġjonevoli u għalhekk din il-Qorti ser tgħaddi biex taħdem fuqu.

35. Dwar l-aspettativa tal-ħajja, illum huwa ben stabbilit li din għandha tkun kalkolata sal-eta' pensjonabbli u cioe' dik ta' 65 sena. Iżda fil-każ li għandha quddiemha din il-Qorti meta seħħ l-inċident l-Attur kellu 14-il sena. Skond Avviż Legali 452.92, l-eta' ta' persuna tikkwalifika għal xi impieg hi meta jkollha 16-il sena salv għal xi eċċezzjonijiet li ma humiex applikabbli għal dak li għandha quddiemha din il-Qorti.

36. Fil-każ ta' meta minuri jkun iddanneġġjat intqal ukoll li *"Given the claimant's young age and disabilities, it is not possible to form any view of his employment prospects save by reference to the duration and employment attained of his parents and other members of his family…. there are always difficulties in predicting the likely career path of a child as young as a claimant. A good starting point is to look at the employment history of his parents and other close relatives*" (Ara **Whiten -vs- Healthcare NHS Trust [2022] EWHC 2066 (QB) at 113, ċitata minn Munken On damages and personal injuries and Death, Lexis Nexis, 12th Ed pg 95**).

37. Issa kif diġa' rilevat ma saret ebda prova dwar dak li jgħid l-Awtur appena ċitat. Nafu pero' li llum l-Attur jaħdem bħala petrol attendant bis-salarju fuq imsemmi. Dan ifisser li ż-żmien li jrid jittieħed huwa dak ta'

bejn sittax-il sena, l-eta' legali ta' meta persuna jista jkollha impieg, sal-eta' pensjonabbli. Dan ifisser li l-ammont ta' snin li ser tikkalkula fuqhom il-Qorti huwa dak ta' disgħa u erbgħin sena (49). Il-Qorti tħoss li ma għandhiex tnaqqas minn dan l-ammont ta' snin għaliex ma jirrisultalhiex li l-Attur kien ibati minn xi kundizzjonijiet mediċi qabel l-inċident li li kieku kienu jittieħdu in konsiderazzjoni ai fini tal-element taċ-*chances u changes of life.*

38. Skont il-ġurisprudenza stabbilita, il-*lump sum payment* huwa bħala prinċipju dak ta' 20%. Iżda dawn il-Qrati għallmu ukoll li l-*lump sum payment* ta' 20% jitnaqqas meta jkun għadda żmien qasir mill-event dannuż u s-Sentenza finali [**ara Scicluna vs Meilaq PA tas-16 ta' Lulju, 2001**]. Fis-**Sentenza tal-Prim Awla Caruana vs Camilleri tal-5 ta' Ottubru, 1993** il-Qorti ħasset li minn dan għandu jonqos xi 2% għal kull sena ta' dewmien. Ġie wkoll propost li m'għandux awtomatikament jitnaqqas skont kemm iddum il-kawża: *"jekk id-danneġġant ma jkollux ħtija fid-dewmien tal-kawża, m'għandux ikun hemm tnaqqis fil-lump sum deduction*" (ara **Agius vs Fenech tal-Prim Awla tad-29 ta' Ottubru, 2003**). Fis-**Sentenza tal-Prim Awla Mizzi vs Azzopardi tas-16 ta' Diċembru, 2004** is-somma ġiet ridotta bi 18% għax kienu għaddew tliet snin, waqt li f'dik ta' **Spiteri vs Zammit Tabona App Ċiv Sup tas-16 ta' Marzu 1999** u **Caruana -vs- Camilleri App Ċiv Sup tas-27 ta' Frar 2004,** minħabba li għaddew 8 snin tnaqqas b'10%. 10% ġie mnaqqas ukoll fis-**Sentenza Galea vs Piscopo PA tat-3 ta' Ottubru 2003**, 5%

f'Scicluna -vs- Meilaq PA tas-16 ta' Lulju 2001 u 0% fil-kawżi **Turner -vs- Agius App Ċiv Sup tat-28 ta' Novembru 2003**.

39. Din il-Qorti tosserva li ma jsir ebda tnaqqis jekk Kawża tiġi deċiża qabel sentejn, għaliex dan huwa żmien raġjonevolment mistenni biex Kawża tkun deċiża għal kollox. Iżda jiddependi kemm mill-kumplessita' o meno tal-każ u anke mill-kooperazzjoni tal-partijiet. Din il-Kawża ħadet tlett snin u nofs sakemm ġiet deċiża. Għalhekk ikun ġust li l-lump sum payment ikun ta' 18%.

Likwidazzjoni tad-danni

40. Għalhekk id-danni huma s-segwenti:

€250 (salarju fil-ġimgħa) x 52 (sena) x 49 (aspettativa tal-ħajja = €637,000 – 18% (lump sum payment) = €522,340. 18% rata diżabilita' ta' dan l-aħħar ammont iġġib €94,021.

41. Il-Qorti trid tieħu ukoll kont ta' żieda minħabba l-inflazzjoni tal-ħajja li inevitabilment jiekol mill-valur ta' kull somma li qed tingħata illum. Din is-somma tirrapresenta ħlas antiċipat pero' mingħajr ma jittieħed qies li l-ħajja 'l quddiem ser togħla u għalhekk jinżel il-valur ta' din is-somma. Għalhekk għandu jkun hemm żieda fis-somma finali b'perċentwal raġjonevoli li jagħmel kemm jista' jkun tajjeb għall-inflazzjoni u żvalutazzjoni tal-munita mal-medda ta' żmien aktar u aktar fil-każ li għandha quddiemha din il-Qorti meta d-danneġġjat kien ta' eta' żgħira meta seħħ l-inċident. Għalhekk il-Qorti tħoss li żieda ta' għaxart elef ewro

(€10,000) mas-somma fuq likwidata biex jagħmel tajjeb għal dan il-fattur hija ġusta fiċ-ċirkostanzi.

42. Għalhekk is-somma totali li ser tkun dovuta mill-konvenuti hija dik ta' mija u erbgħat elef u wieħed u għoxrin ewro (€104,021).

Decide

Għaldaqstant għar-raġunijiet fuq imsemmija din il-Qorti qed taqta' u tiddeċiedi din il-Kawża bil-mod segwenti:

Tilqa' l-ewwel talba u tiddeċiedi illi l-konvenuti huma responsabbli għad-danni u spejjeż sofferti mill-Attur konsegwenza tal-aggressjoni li seħħet nhar l-20 ta' Awwissu 2018.

Tilqa' it-tieni talba u tillikwida d-danni sofferti mill-Attur fis-somma ta' mija u erbgħat elef wieħed u għoxrin ewro (€104,021).

Tilqa' it-tielet talba u tikkundanna lill-konvenuti solidalment bejniethom iħallsu lill-Attur is-somma hekk likwidata bl-imgħaxijiet legali mill-presenti sal-pagament effettiv.

Spejjes tal-kawża kollha a' karigu tal-konvenuti solidalment bejniethom.

Imħallef Toni Abela

Deputat Reġistratur